

SK:RVŠ

STUDENTSKÁ KOMORA RADY VYSOKÝCH ŠKOL
STUDENT CHAMBER OF THE COUNCIL OF HEIs

6. června 2009, Praha

Studentská komory Rady vysokých škol

BUDOUCNOST AKADEMICKÉ SAMOSPRÁVY

Studentská komora Rady vysokých škol (dále jen „SK RVŠ“) pokládá obnovení akademické samosprávy po změně režimu v roce 1989, který byl iniciován především studujícími, za jeden z nejcennějších přínosů postupné přeměny společnosti a za nezbytnou podmínku jejího demokratického uspořádání. SK RVŠ dlouhodobě obhajuje pravomoci akademických senátů a postavení studujících v nich a zdůrazňuje rovnocennost členství studujících a akademických pracovníků v akademických obcích. V reakci na diskuse vyvolané chystanou reformou vysokého školství se SK RVŠ rozhodla formulovat základní principy, na nichž by akademická samospráva měla být vystavěna, nemá-li pozbýt smysl.

I.

Základní východiska

- (1) Jestliže podle zákona vysoké školy mají být „vrcholnými centry vzdělanosti, nezávislého poznání a tvůrčí činnosti“, potřebují ke svému úspěšnému fungování mít zaručenu autonomii a ochranu před partikulárními zájmy. Nejlepší formou takové záruky je akademická samospráva.
- (2) Důsledné respektování samosprávnosti vysokých škol je nicméně problematické, pokud jsou vysoké školy ekonomicky závislé na svém zřizovateli, který z nich navíc hodlá učinit v první řadě nástroj hospodářského růstu. Vztah mezi zřizovatelem a vysokou školou by měl být partnerský. Vysoká škola by měla mít možnost stát se ekonomicky soběstačnou prostřednictvím kontraktů na vzdělávací, vědeckou, výzkumnou, uměleckou, tvůrčí i jinou činnost, a spoluprací s externími partnery. Stát pak musí zajistit odpovídající legislativní regulativní mechanismy tak, aby bylo vyloučeno nerovné postavení vysoké školy ve smluvních vztazích. Protože vysoké školy přispívají k zvýšenému výběru daní, měl by stát část prostředků získaných zdaněním příjmů absolventů a absolventek vysokých škol rozpočtově určit ve prospěch příslušných vysokých škol.
- (3) Pokud si vnitřní uspořádání samosprávy vysokých škol neuchová demokratický charakter zahrnující alespoň částečnou dělbu moci a rovné postavení všech členů a členek, bude tím samosprávný charakter vysoké školy podstatně narušen a vystaven dalšímu přímému i nepřímému tlaku na přechod k jinému typu rozhodování a řízení.
- (4) Budou-li studentům a studentkám odepřena práva členů a členek akademické obce, jednak tím bude většina obce zbavena možnosti účinně se vyjadřovat k záležitostem, které se jí bezprostředně dotýkají, jednak se tak otevře cesta k zpochybnění akademické obce jako takové. Práva a povinnosti člena a členky akademické obce musí být zakotvena v zákoně a jejich úprava nesmí privilegovat jednu část obce na úkor druhé. Prosazování změny postavení studujících s cílem zdůraznit výhradně nebo převážně jejich klientskou roli je v rozporu s principy Boloňského procesu. Představuje také zásadní přehodnocení toho, co se podařilo dosáhnout předchozím generacím studentských zástupců a zástupkyň.

- (5) Vnitřní uspořádání vysoké školy – zejména co se týká rozdělení rozhodovacích pravomocí mezi orgány vysoké školy a orgány jejích součástí – nesmí vést k přílišnému rozvolnění, které vylučuje účinné strategické řízení. Na druhou stranu by součástí vysoké školy měla být ponechána možnost rozhodovat o těch otázkách, které jsou optimálně řešitelné právě na úrovni součástí.
- (6) Otevřenost vysokých škol vůči vnějším aktérům by v první řadě měla znamenat především různé formy zapojení absolventů a absolventek. Další externí aktéři jako organizace zastupující zaměstnavatele nebo určitou profesi by měly mít možnost uplatnit svůj vliv prostřednictvím správních rad, nikoli však v tom smyslu, že správní rady zároveň převezmou zásadní pravomoci akademických senátů.
- (7) Důraz na kulturu kvality musí zahrnout také řízení a rozhodovací procesy. Vysoké školy by měly usilovat o alespoň částečnou profesionalizaci samosprávy včetně ucelené koncepce rozvoje lidských zdrojů, které mají pro tyto úkoly k dispozici. Neméně to platí i pro celostátní reprezentaci vysokých škol.

II.

Samosprávnost vysoké školy a postavení členů a členek akademické obce

- (1) SK RVŠ bude nadále usilovat o zachování ustanovení zaručujících samosprávnost veřejných vysokých škol a rovné postavení členů a členek akademické obce a to včetně zachování výlučné pravomoci akademických senátů volit rektora. Při projednávání návrhů na změnu zákona o vysokých školách bude SK RVŠ prosazovat přesnější vymezení dělby moci a rozdělení pravomocí mezi orgán výkonný (rektor, děkan), orgány normotvorné a kontrolní (akademický senát společně se správní radou), disciplinární (disciplinární komise) a ostatní orgány, jejichž náplň činnosti by určoval statut vysoké školy. Zejména je nutno v zákoně vymezit práva a povinnosti člena a členky akademické obce (akademický pracovník a pracovnice, student a studentka) a stanovit princip jejich zastoupení v akademických senátech. Současně SK RVŠ navrhne zakotvení povinnosti členů a členek akademických senátů účastnit se jednání těchto orgánů a povinnost vysokých škol jim toto umožnit.
- (2) Rovné postavení členů a členek akademických obcí nemá být omezeno pouze na veřejné vysoké školy. Také na státní a soukromých vysokých školách by zákon měl garantovat aktivní a pasivní volební právo a demokratický způsob rozhodování ve správě věcí akademické obce.

III.

Zastupitelský a manažerský model řízení

- (1) Takzvaný manažerský model řízení, většinou realizovaný prostřednictvím správních rad není vhodný pro každé prostředí, zejména pokud v něm nemá žádnou tradici a nemá oporu v odpovídající občanské a politické kultuře. SK RVŠ proto nepodporuje záměr svěřit hlavní rozhodovací pravomoci na českých veřejných vysokých školách do rukou správních rad.
- (2) SK RVŠ pokládá za velmi zavádějící jednak přeceňování přínosu posílení správních rad, kdy se od samotné změny modelu řízení očekává zásadní obrat k lepšímu, jednak vytváření dojmu, že tradice demokraticky pojaté akademické samosprávy se zastupitelskými orgány disponujícími rozhodovacími pravomocemi je výkyvem ze „standardu“ ostatních evropských zemí daným pouze podmínkami transformace po pádu režimů východního bloku. Orgány podobné akademickému senátu české veřejné vysoké školy lze nalézt například v Dánsku, Portugalsku nebo Itálii.
- (3) Přímý vliv na rozhodovací proces každopádně vždy posiluje zototožnění se směřováním instituce. Nedostatky se ale samozřejmě projeví zejména tam, kde není věnována dostatečná pozornost vzdělávání těch, jimž je rozhodování svěřeno. Vysoké školy by měly vytvořit podmínky pro další vzdělávání svých představitelů, členů svých orgánů a pracovníků pověřených výkonem vedoucích funkcí v oblasti řízení a hospodaření.

IV.

Akademický senát

- (1) SK RVŠ považuje zachování pravomoci akademického senátu podílet se na řízení a chodu veřejných vysokých škol za jeden z klíčových pilířů akademické samosprávy vysokého školství. Akademické senáty jsou jediným legislativně zakotveným zastupitelským orgánem, který umožňuje propojení akademické obce a managementu vysokých škol. Podobně jako na celostátní úrovni je zastupitelský sbor oprávněn kontrolovat chování managementu prostřednictvím fiskálních pravomocí a možností ovlivňovat tvorbu legislativy, je stejně tak v souladu s duchem samosprávy, aby akademický senát byl nadán pravomocí podílet se na tvorbě rozpočtu a schvalování vnitřních předpisů vysoké školy.
- (2) SK RVŠ se ohrazuje proti odebrání pravomoci iniciovat vznik či změnu vnitřního předpisu akademickému senátu a nesouhlasí zejména s tím, že zákonodárce upřel akademickému senátu pravomoc rozhodovat o vlastním volebním a jednacím řádu. SK RVŠ pokládá za více než nešťastné, že tato úprava výrazně zvyšuje riziko, že akademický senát nebude s to důsledně plnit svou kontrolní funkci. Jedinou sankcí, kterou zákonodárce v současné době akademickým senátům ponechal je institut návrhu odvolání rektora, který podobně jako například vyslovení nedůvěry vládě představuje zcela krajní řešení složité situace.

- (3) SK RVŠ si je vědoma závažnosti problému legitimacy některých akademických senátů a s ním související potřebu zajištění dostatečné volební účasti v akademických obcích. Nesouhlasí s návratem k již opuštěnému opakování volby při nízké účasti, ale doporučuje, aby vysoké školy hledaly cestu k vytvoření podmínek pro konání voleb elektronickou cestou v rámci svých informačních systémů.

V.

Integrita vysoké školy

SK RVŠ si je vědoma negativních dopadů přílišné atomizace některých vysokých škol, kde primární roli mnohdy hrají spíše fakulty, a to bohužel i na úkor zájmů vysoké školy jako celku. SK RVŠ bude proto prosazovat změnu zákona o vysokých školách, který umožní rektorům získat pravomoc na základě předchozího souhlasu akademického senátu veřejné vysoké školy rozpustit akademický senát součástí a vyhlásit do něj volby.

VI.

Aktivní zapojení studujících a reprezentace vysokých škol

Cílem SK RVŠ je v souladu s principy Boloňského procesu nadále posilovat aktivní úlohu studujících v rámci samosprávy vysokého školství. SK RVŠ si uvědomuje, že účinné zapojení studujících do řízení a rozvoje vysokého školství vyžaduje zajištění institucionálních podmínek jak na úrovni vysokých škol a jejich součástí, tak na úrovni celostátní. Z tohoto důvodu bude SK RVŠ usilovat o zachování zákonné garance minimálního zastoupení studujících v akademických senátech a nově i o obdobnou úpravu týkající se reprezentace vysokých škol tvořené zástupci akademických obcí.

Studentská komora Rady vysokých škol

9. 6. 2009